

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ЕСТОНІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Олександра Давимука, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Охарактеризовано практичні аспекти забезпечення національної безпеки і оборони Естонії за умов повномасштабної збройної агресії Росії проти України. Розглянуто засоби протидії Естонії гібридному впливу РФ. Окреслено стратегічне бачення Естонії умов і перспектив перемоги України та поразки Росії.

Висновки

1. Повномасштабна збройна агресія Росії проти України продовжує впливати на перегляд Естонською Республікою (ЕР) підходів до забезпечення власної національної безпеки і оборони. Оновлення документів стратегічного характеру у відповідних сферах, збільшення фінансування на посилення обороноздатності держави загострюють усвідомлення цією країною реальності воєнної загрози з боку Росії для власної національної безпеки та євроатлантичної спільноти загалом.
2. Тісніша координація естонської сторони з державами – членами НАТО передбачає подальшу інтеграцію у Сили оборони Естонії сил союзників, передусім Великої Британії та Сполучених Штатів Америки (постійну присутність їх контингентів на території держави з розміщенням там відповідної техніки та проведенням військових навчань у балтійському сухопутному, морському та повітряному просторі), формує для РФ чіткий сигнал стримування.
3. Запропонований естонським оборонним відомством план (Військова стратегія) для перемоги України та поразки Росії свідчить про націленість Естонії на:
 - а) лобіювання подальшого надання практичної допомоги Збройним Силам України;
 - б) сприяння **посиленню обороноздатності держав – членів НАТО** у найближчій перспективі;
 - в) забезпечення більших гарантій захисту власних кордонів на випадок агресії з боку РФ у регіоні Балтії.

На початку 2023 р. опубліковано нову **Концепцію національної безпеки Естонії**¹ (далі – Концепція), яка характеризує Російську Федерацію як найбільшу екзистенційну та довгострокову загрозу безпеці ЄР, а також як воєнну загрозу в цілому для держав Балтії та НАТО.

У документі зазначено, що Росія використовує різні соціальні групи, включно з проросійськи налаштованим населенням, для посилення поляризації естонського суспільства. Концепція зафіксувала стан найнапруженішої безпекової ситуації для Естонії за період відновлення незалежності держави. За таких умов Естонія покладається на подальший розвиток власної обороноздатності, а також на **посилення передової присутності Північноатлантичного альянсу** на східному фланзі.

Також у Концепції акцентовано увагу на потребі підвищення стійкості населення та системного впровадження заходів цивільного захисту, зокрема у воєнний час. Серед таких заходів передбачено: раннє попередження і оповіщення; рятувальні операції та евакуації; облаштування місць для укриття; медичну, соціальну, психологічну допомогу населенню тощо.

Розглянемо докладніше практичні заходи із забезпечення національної безпеки та посилення обороноздатності Естонії, окреслені в Концепції.

- **Збільшення витрат на оборону** до історично високого рівня: у 2022 р. такі витрати становили 2,34 % ВВП; у 2023 р. – 2,73 % ВВП; на 2024 р. вони перевищать 3 % ВВП (на оборону в ЄР на поточний рік виділено 1,33 млрд євро)². При цьому більше коштів асигновано на діяльність Міністерства внутрішніх справ і цивільний захист населення (в Естонії, зокрема, заплановано ремонт старих і збудування нових місць для укриття з метою розташування в них більшої кількості людей у випадку необхідності).
- Укладання контрактів з міжнародними партнерами на **закупівлю військової техніки та обладнання**: ракет великої дальності АТАСМС і пускових установок HIMARS (США); систем протиповітряної оборони IRIS-T (Німеччина); великої кількості артилерійських снарядів³ тощо.
- Збільшення загальної кількості Сил оборони ЄР до 43 тис. бійців (з подвоєнням чисельності територіальної оборони до 20 тис. осіб); створення в рамках Сил оборони дивізії, яка відповідатиме за військовий захист Естонії.
- Розбудова до кінця 2024 р. нових складських комплексів у зв'язку зі зростанням запасів військового спорядження для естонських Сил оборони та присутніх військ і техніки держав – членів НАТО.
- Пошук додаткових ресурсів на облаштування прикордонної інфраструктури (на східному кордоні Естонії) тощо.

¹ National Security Concept of Estonia. 2023. URL: https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/eesti_julgeolekupoliitika_alused_eng_22.02.2023.pdf

² Estonia's defense budget to reach 3.2 percent of GDP in 2024. ERR News. 2023. 26 Sept. URL: <https://news.err.ee/1609113089/estonia-s-defense-budget-to-reach-3-2-percent-of-gdp-in-2024>

³ Естонія планує у найближчі роки інвестувати третину оборонного бюджету на закупівлю і вироблення артилерійських снарядів.

Водночас у забезпеченні національної безпеки та оборони найбільшу ставку Естонія робить на **тіснішу координацію діяльності із союзниками в рамках Північноатлантичного альянсу**. Для ЄР залишаються пріоритетними питання збільшення витрат союзників на оборону, надання більшої кількості озброєння партнерам на східному фланзі, розміщення там більшої чисельності військ НАТО на постійній основі, відпрацювання сценаріїв реагування на ймовірну воєнну загрозу та, загалом, спроможності Альянсу виконувати своє **зобов'язання «захищати кожен дюйм» території союзників**.

В естонському місті Тапа **продовжує перебувати багатонаціональна бойова група передових сил НАТО**. До складу групи під керівництвом Великої Британії входять частини збройних сил Франції та Данії. У травні 2023 р. відбулися навчання «Spring Storm» за участю згаданої групи, де її вперше розгорнуто до бригадного рівня.

У червні 2023 р. в Таллінні розпочалися навчання в Балтійському морі «Baltops 23», в яких взяли участь 50 бойових кораблів НАТО. У вересні 2023 р. там же відбулися спільні військові навчання держав – членів Альянсу для відпрацювання реагування на потенційний напад з боку Росії. Також на базі відповідного Центру передового досвіду НАТО в Таллінні щорічно проходять найбільші в світі **міжнародні військові навчання з кіберзахисту (Locked Shields та Cyber Coalition)**, до яких, окрім союзників, долучаються і держави – партнери Альянсу (Україна, Грузія, Японія, Південна Корея та інші).

Естонія продовжує розвивати інтенсивну безпекову та оборонну співпрацю на рівні **двосторонніх відносин** з державами – членами НАТО. У квітні 2023 р. на бойове чергування в ЄР вперше заступили іспанські зенітно-ракетні комплекси NASAMS для охорони повітряного простору держави (зокрема на авіабазі Емарі). Рішення про їх розгортання на чотиримісячний період було досягнуто між оборонними відомствами Естонії та Іспанії в лютому 2023 р. У липні 2023 р. між **ЄР та Великою Британією** підписано спільну заяву про поглиблення співпраці у сфері оборони, зокрема для подальшої інтеграції бригади під британським керівництвом у план національної оборони Естонії. Для подальшого посилення передової присутності НАТО на східному фланзі Велика Британія впродовж 2024 р. відправить в Естонію 20 тис. військовослужбовців, а також вісім бойових кораблів, літаки та ударні вертольоти.

ЄР розвиває інтенсивну співпрацю зі **Сполученими Штатами**, які перекидають на естонську територію свою піхотну роту, системи командування та управління, а також проводять спільні військові навчання з естонською стороною (у рамках програми «U. S. Warfighter»). Наприкінці 2023 р. Естонія спільно з іншими державами Балтії підписала двосторонні п'ятирічні дорожні карти оборонної співпраці зі США щодо посилення оперативної сумісності між збройними силами та ротаційної присутності американських військових на території балтійських держав.

Крім того, влітку 2023 р. Естонія спільно з Латвією і Литвою підписали **Декларацію про співробітництво у транскордонному повітряному просторі**, яка передбачає розширення можливостей використання повітряного простору для навчань і тренувань НАТО, а також для інших видів повітряної діяльності в регіоні

Балтії⁴. Цей аспект особливо важливий у контексті регулярного перехоплення повітряними силами НАТО російських військових літаків поблизу кордонів Альянсу (за 2023 р. було понад 300 таких перехоплень, більшість з яких відбувалися саме над Балтійським морем⁵).

Протидія Естонії російському гібридному впливу

Для Естонії протидія деструктивному гібридному впливу РФ є критично важливою, зокрема через спільний кордон із Росією та наявність великої частки російськомовної меншини (у 2021 р. кількість росіян в Естонії складала 22,5 % населення⁶), яка залишається вразливою до поширення російських пропагандистських наративів.

З початком повномасштабної збройної агресії РФ проти України естонська сторона звела до мінімуму дипломатичні відносини з Росією, відкликавши з Москви свого посла, скоротивши чисельність персоналу російського посольства з 21 до 8 дипломатів та заклавши низку консульств РФ в естонських містах Нарва і Тарту (де мешкає велика частка російськомовного населення).

Посилюються заходи з протидії **інформаційному впливу Росії** на суспільно-політичну ситуацію та поляризацію думок естонського населення з питань внутрішньої та зовнішньої політики ЄР. Держава здійснює кроки для блокування доменів, з яких населення може отримувати доступ до пропагандистських каналів РФ. Для захисту власного інформаційного простору Естонія вже обмежила доступ до майже 200 російських сайтів і понад 50 телеканалів.

Також на початку січня 2023 р. естонський уряд виділив понад 900 тис. євро для подальшого демонтажу радянських військових пам'ятників на території Естонії, оскільки вони розцінюються як загроза нацбезпеці держави. Створено спеціальну урядову робочу групу, яка рекомендувала прибрати 244 такі пам'ятники по всій країні. У 2022 р., за рішенням уряду, у Нарві та околицях міста, попри невдоволення містян, уже демонтували шість монументів із радянською військовою символікою, зокрема й танк Т-34.

Стратегія перемоги України з погляду Естонії

З початку повномасштабного вторгнення РФ Естонія надає Україні один із **найвищих рівнів допомоги щодо посилення її обороноздатності** та звільнення окупованих територій. Естонська сторона передала Україні всі свої 155-міліметрові гаубиці та стабільно постачає нашій країні пакети військово-технічної допомоги; лобіює прискорення надання відповідної підтримки з боку інших держав з урахуванням збільшення Росією свого військового виробництва. У грудні 2023 р. Естонія ухвалила рішення підтримувати Україну протягом наступних чотирьох років **військовою допомогою в розмірі 0,25 % від свого ВВП**. Держава спільно з дев'ятьма іншими країнами-союзниками стала ініціаторкою запуску системи

⁴ Естонія, Латвія і Литва посилюють співробітництво у повітряному просторі. НАТО. 2023. 12 лип. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_217493.htm?selectedLocale=uk

⁵ У 2023 році НАТО понад 300 разів перехоплювала російські військові літаки. НАТО. 2023. 29 груд. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_221598.htm?selectedLocale=uk

⁶ Feeling cornered: an analysis of the Russian-speaking minority in Estonia. European Commission. 2023. 04 Sept. URL: https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/feeling-cornered-analysis-russian-speaking-minority-estonia_en

посилення кіберпідтримки України в цивільній сфері (Талліннський механізм)⁷. Крім того, Естонія стала першою державою в Європі, яка розробила законопроект для використання заморожених активів РФ як компенсації для України на потреби її відновлення⁸.

У грудні 2023 р. Міністерство оборони Естонії опублікувало документ під назвою «**Готуючи трансатлантичну оборону до успіху: Військова стратегія для перемоги України та поразки Росії**»⁹. У Стратегії пропонуються кроки для міжнародних партнерів України (передусім, з євроатлантичної спільноти та учасників формату «Рамштайн») щодо посилення власної обороноздатності та обороноздатності України, які б уможливили перемогу нашої держави та поразку Росії у короткостроковій перспективі. Розглянемо головні тези Військової стратегії.

- Росія розраховує на поширення в Україні та серед її прихильників відчуття поразки та зневіри.
- Досягнення перемоги України та поразки РФ можливе протягом наступних трьох років за рахунок: а) збільшення обсягів військового виробництва та допомоги Україні з боку євроатлантичної спільноти; б) створення для Росії перспективи максимального виснаження всіх її ресурсів.
- Євроатлантична спільнота переживає безліч криз, котрі перетворюються на безпекові виклики, з якими вона не може впоратися самотужки. У разі перемоги Росії у війні проти України буде підтверджено колективну слабкість Заходу, якою РФ може скористатися у військовому плані.
- Росія веде оперативні дії проти України, використовуючи такі інструменти, як затягування конфлікту, розширення окупованих територій, виснаження стійкості України, знищення критично важливих об'єктів, підрив політичної підтримки з боку партнерів (включно з тиском Заходу на Україну щодо припинення війни).
- Для досягнення поразки Росії в Україні доречно й надалі підтримувати модернізацію та підготовку Збройних Сил України (для розширення наступальних операцій на рівні бригад і батальйонів), а також адаптувати оборонну промисловість держав Заходу для забезпечення ЗСУ озброєнням (артилерією, БПЛА, наземними засобами протиповітряної оборони, винищувачами, боєприпасами тощо), необхідним для звільнення окупованих територій.
- Потрібно збільшувати інвестування в оборонну промисловість, що є критично важливим не тільки для підтримки України, а й для реалізації стратегії НАТО з оборони Євроатлантичного регіону (члени Альянсу мають

⁷ Estonia and allies establish the Tallinn Mechanism to provide cyber assistance to Ukraine / Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs. 2023. 20 Decemb. URL: <https://vm.ee/en/news/estonia-and-allies-establish-tallinn-mechanism-provide-cyber-assistance-ukraine>

⁸ Згідно із розробленим Естонією законопроектом, заморожені російські активи залишатимуться такими до тих пір, доки не буде відшкодовано збитки від війни, що потребує подальшої розробки міжнародного компенсаційного механізму для України.

⁹ Setting Transatlantic Defence up for Success: A Military Strategy for Ukraine's Victory and Russia's Defeat. 2023. URL: <https://kaitseministeerium.ee/en/setting-transatlantic-defence-success-military-strategy-ukraines-victory-and-russias-defeat>

збільшити відповідні оборонні інвестиції мінімум до 2 % ВВП). Крім того, Естонія наполягає на виділенні державами-союзниками 0,25% ВВП щорічно на військову допомогу Україні у протидії збройній агресії РФ.

- За умови виконання Стратегії до 2025 р. колективні зусилля міжнародних партнерів зможуть забезпечити достатнє посилення критично важливих спроможностей для України. Колективні зусилля також відкриють можливості **досягти необхідного рівня виснаження Росії** та стануть потужним **сигналом стримування** для будь-якої держави, продемонструвавши реальну ціну агресії проти євроатлантичної спільноти.